

ИСТОРИЈСКО ИЛИ ПСЕУДОИСТОРИЈСКО МАЧЕВАЊЕ?

- Проблеми утемељења историјског мачевања -

За догматичаре свет око нас је могуће спознати апсолутно и у том смислу и истину о догађајима који су били, јесу или ће бити. За скептичаре свет око нас није могуће спознати (агностицизам) и у том смислу ни истину о ономе што је било, јесте или ће бити. За треће, дијалектичаре, решење није ни једно ни друго - а ни средина.

То је гледиште да свет око нас се не може спознати апсолутно али да из тога не следи да је он несазнатљив тј. да истине о оном што је било, јесте или ће бити су нам у зависности од околности у нечему доступне готово потпуно, у нечему више, у нечему мање, у нечему скоро недоступне, као и да се количина и врста истина о свему што нас окружује временом мења како се мењамо ми, предмет нашег сазнања и средства нашег сазнавања. Значи једноставно колико и компликовано – као и живот сам.

Основне претпоставке реконструкције

Желимо нпр. реконструисати технику употребе бојеве (праве) сабље на тлу Србије у 16. веку. Да ли је то немогуће или сасвим могуће или колико могуће и у чему?

Може се апстрактно и априори рећи да је у нечему то немогуће, нечему потпуно могуће а у нечему делимично могуће, но, шта је конкретан садржај за који су ове могућности везане то може показати само и једино РАД на теми – непосредна истраживачка ПРАКСА јер сваки случај откривања специфичности је и сам специфичан.

Друго, у реконструкцији било чега оно што се реконструише треба познавати прво у општим цртама и карактеристикама да би се затим могло видети, разумети и реконструисати у специфичностима. То значи кад неко хоће да реконструише градњу куполе црве св. Петра у Риму он прво треба да буде архитекта који зна како се у главним цртама уопште граде куполе да би могао у својим анализама доћи до специфичности градње управо те једне и јединствене куполе.

Дакле, ако неко жели да реконструише мачевање сабљом на тлу Србије у 16. веку он мора прво да зна како изгледа у општим цртама употреба бојеве сабље тј. оне елементе борбе бојевом сабљом који углавном важе за све епохе и просторе. Он, дакле, треба да буде стручан за тему којом се бави.

Ово наводим јер да би се бавило истраживањем реконструкције техника мачевања нпр. сабљом треба знати разликовати спортску сабљу од бојеве сабље (што значи и њихову неспојивост у техничким могућностима приликом њихове употребе и вежбе као и захтев да се истраживање може ослањати само на аутентично оружје ако се жели открити аутентичност његове употребе), треба знати разликовати пешадијску сабљу од коњичке и технику употребе коњичке сабље од пешадијске. Коњичка сабља је знатно тежа, масивнија, дужа и повијенија. Пешадијска сабља је краћа, лакша и равнија. Треба знати и да се техника борбе сабљом на коњу и на земљи разликује у нечему у детаљима а у нечему јако пуно.

Такође, треба знати да постоје битне и непремостиве разлике између техника мачевања сабљама и мачевима који се користе са две руке и оних који се користе само једном и да се зато знања из једне врсте не могу транспоновати на другу врсту.

Такође, треба знати која је бит неспојивости техника мачевања Далеког истока и Запада што значи да покушати спојити мачевање нпр. Јапана са европским мачевањем сабљом хусара,

драгона, немачких шлагермајстора, Пољака с карабелама, Угара, руских Козака... на било који начин значи имати креативни „астигматизам“.

Неопходни елементи за рад на реконструкцији техника мачевања прошлости су, дакле:

1) Поседовање извора и грађе из разних академија и школа мачевања или архива војних, полицијских и цивилних институција у којима се упражњавало мачевање. Често су ту и приватни архиви. Затим, књиге и документи који могу бити делимично или потпуно информативни, директно или индиректно везани за тему. Извори могу бити живи наследници и преносиоци техника. Трагови историјски и археолошки (посредни и непосредни) који указују на елементе који помажу у реконструкцији.

2) Теоријско и практично искуство. („Ио, Леонардо да Винци, дисцеполо ди ла спериенза“ - Ја Леонардо да Винчи, ученик искуства). Да би се могло бавити реконструкцијом потребан је не само дугогодишњи истраживачки рад већ и дугогодишње практично искуство у примени већ постојећих официјелних знања везаних за предмет реконструкције.

Све ово је неопходно да би истраживач стекао и поседовао вештину уочавања, правилног читања, баратања, разумевања, препознавања и адекватног виђења оног што му пружају извори и грађа - дакле да би могао сакупљени и откривени материјал правилно обрадити и тако реконструисати слику која је најближа стварности а не коју он сам види како је жели видети.

Овај други елемент, ИСКУСТВО, је заправо кључан за реконструкцију. Истраживачи који га немају гледајући изворе нпр. слике ставова из књига 16. или 17. века не виде ништа осим одвојених сегмената који показују мртве позе. Они су у том случају слепи за оно што гледају јер гледају само очима и зато не откривају никакав континуитет између тих одвојених цртежа а он се, заправо, налази у духу сваког цртежа понаособ и повезује их све у целину.

Тај дух чини бит те одређене школе која се приказује у једној књизи и на основу њега се између две слике, које су наизглед неповезане, реконструише трећа, четврта...и кад се све оне почну смењивати (слично сличицама на филмској траци) - настаје покрет који је био сакривен за сваког ко не само да нема искуство имагинације већ све гледа само као дисконтинуирано, покидано, индивидуално, одвојено, појединачно и усамљено - чисто аналитички.

Без умећа синтезе свако ко посматра одвојене слике разних мачевалачких поза биће сличан оном човеку који од дрвећа не види шуму и он никад не може на основу тих појединачних слика да види целину - школу.

Такав, савремени, постмодерни, сепаратизовани аналитички „истраживач“ реконструкцију схвата као просто и механичко уклапање готових, издвојених сличица у слагалицу - па ако нема довољно сличица нема ни слагалице, или слика слагалице ће бити оно што он слободно и произвољно измашта слагајући их по вољи док не склопи нешто што треба да подсећа на нешто.

Прави пут реконструкције је међутим најчешће другачији. Реконструкција углавном не личи на склапање слагалице (то је метод који је прихватљив само када је грађа богата и период близак па се елементи слике готово сами склапају) већ пре на решавање укрштенице где је потребно слици прилазити са различитих страна и различитом грађом како би се преклапањем откривеног пронашло недостајуће али тако да је оно самом својом узајамном уклопљеношћу у целину себе реконструкцијски верификовало.

То холистичко „гледање искуством“, које једино има моћ синтезе која је кључна јер целина је више од делова који је чине, је незамењљиво неопходно у случају истраживања старих текстова праћених сликама. По правилу неискусни посматрачи цртеже радњи мачевалаца гледају површно и брзоплето тј. у њима не виде оно што је битно или виде погрешно и небитно. Разлог је једноставан: инструмент помоћу којег прилазе слици, јер су неискусни, је груб и једноставан па је и мерење брзо, олако, лакоислено и површно. Такви посматрачи углавном заборављају или не знају да сви цртежи радњи мачевања у књигама до времена високе ренесансе су рађени без перспективе тј. осећаја приказа радњи у простору по дубини. На прстима једне руке се могу

набројати књиге које овај недостатак покушавају премостити постављањем просторне мреже под ноге мачевалаца како би се могао јасније видети положај ногу у простору. Но, ово решење је веома примитивно и грубо, а и доста цртача су га олако или невешто користили тако да оно служи само испомагању а не и стварном и прецизном дефинисању покрета.

Слична је ситуација била и касније када је савладано цртање у перспективи али је приказивање радњи у тој форми било не само приказивачки компликовано већ и скупо (израда обичних цртежа за просечни приручник оног доба коштала је цело богатство!).

С друге стране цртеж увек хвата само тренутак радње а не радњу у времену – покрет. То је фотографски снимак или слика која има ограничење које се састоји у томе да даје привид покрета као што перспектива на слици даје привид треће димензије. Због тог ограничења, немогућности виђења кретања већ само његовог дела, је и настао филм који управо има за задатак да прикаже покрет тј. радњу у времену а не само у простору јер за прецизно дефинисање покрета потребно је дефинисати га не само просторно (слика) већ и временски (филм).

Зато је мачевалачка слика одувек била апстрактна а не конкретна – она је технички а не сликарски-реални цртеж и за његово читање су потребне очи инжињера а не обичног посматрача или сликара. Из овог разлога многи „истраживачи“ старих књига у њима не проналазе на десетине покрета руку, ногу и тела, а који су ту веома деликатно приказани или назначени у потенцији покрета а које не виде јер слику гледају пуко просторно – визуелно, као стање, а не као процес пошто виђење процеса претпоставља осећај за целину а овај осећај израста само из искуства.

Доказ за то да постоји мноштво покрета ногама (полулево, полудесно, лево, десно, окрета, полуокрета...који су додуше визуелно расути широм мноштва различитих књига различитих школа - како их је која откривала) а које неискусни посматрачи не умеју да виде је чињеница да ни у једној књизи није било визуелно јасно приказано кретање мачевалаца у разним правцима током борбе (изузетак су приручници шпанске школе који су за то приказивање користили геометријски систем сегментираниог круга).

Да ли то значи да гледајући линеарне секвенце борбе готово свих француских, италијанских и немачких приручника смемо да закључимо да код мачевалаца тог доба нису постојали покрети у страну нити кретање ван линеарног? Наравно да не. Ми знамо из мноштва других, невизуелних, извора да су се мачеваоци до 18. века кретали топографски тј. у свим правцима. Онда је јасно да се та кретања у тим приручницима налазе, да су приказана на овај или онај начин, мање или више успешно али увек као технички цртеж који треба знати гледати и прочитати. Ко уме - тај види, ко не уме тај не види и тврди да га нема.

Мачеваоци су се одувек у стварности кретали у свим правцима и на све начине (јер једна је глава а нога главу чува) а што цртежи ова кретања за неке посматраче не приказују довољно буквално и изражајно проблем је за оне који слике гледају.

Слично је и са радњама руку. Постоје оне које је визуелно приказати компликовано или немогуће али које се разоткривају из покрета ногу или из ситуација узајамних положаја тела... Многи мисле да је из тог разлога текст везан са илустрације једино меродаван. Међутим, текст је такође, по правилу минималистички, не говори о варијантама већ о принципу. Он каже: „напад се изводи искорак левом ногом напред са шаком што је ухватила противника у четвртој опозицији“. То значи не само то што је написано већ и: искорак полулево на исти начин - ако се противник налази лево од нас или полудесно ако се налази десно од нас или исто тако ако је он право а ми нападамо са намером не да убодемо одмах већ у наставку из тог корака који се примењује сад не као директан већ припремни напад...

То је, дакле, слично практикуму из технологије сликарства у коме је прецизно написано како се мешају боје да би се добила ова или она али у њему нема тога како се појединачно прави бескрајно нијанси и валера сваке од тих боја. Дат је принцип и начело а ствар је умећа и генијалности мајстора (у нашем случају читача) како ће га и у којој мери умети искористити и

развити да би добио целу школу - све оно што није написано али ипак изречено као следујуће из оног написаног. Банално је и наивно мислити да је могуће са десетак покрета мачевати и да десетак покрета, а који су описани у неком приручнику, чине једну школу мачевања. То су само водичи - костур, док мишиће и месо треба сам да открије и реконструише у складу са скелетом онај ко се на то са својим искуством у мачевању, наканио.

Није, дакле, толико важно видети, чути или прочитати већ је важно КАКО се види, чује и чита - КАКО се разуме оно што се гледа, чује или чита. Да би се техничка упутства из неког приручника мачевања правилно разумела и у пракси реализовала потребно је не само гледање изложених слика радњи и покрета и покушавање њиховог извођења већ и познавање низа практичних и методолошких детаља који су од великог значаја да би се сваки покрет извео на прави начин и да би се сваком од њих знало прићи из разних углова и у разним проблемским ситуацијама. Тих важних детаља (који су некад важнији од од оног главног), а који се никад не могу до краја изнети и описати ни у једној књизи о некој вештини, је пуно и они као пратилац сваке дугогодишње праксе спадају у оно што се у свакој струци зове искуство. Ни најбоља а широм отворена књига „тајни заната“ не говори ништа ономе ко не зна да говори језиком ИСКУСТВА којим је она написана.

У том смислу мачевалачке практикуме треба више посматрати као штуре или издашније ПОДСЕТНИКЕ на оно што се учило и научило у раду са учитељем мачевања.

Несумњиво да се и само уз употребу приручника до одређене мере може овладати техником мачевања али и у овом случају је неопходно и незаобилазно још и дугогодишње кретање лавиринтима сопственог искуства које су они који су већ учитељи прошли.

3) Треће и незаобилазно важно је практична провера тј. непосредна примена одређених реконструисаних техника мачевања и њихових специфичних карактеристика. Уколико, наиме, откривена форма мачевања у стварности покаже очиту нефункционалност или апсурдност она је или лоше схваћена, протумачена или је у истраживању дошло до грешке. Могуће је и четврто – да је реч о глупости. Као што је садашњост препуна глупости тако је глупости препуна и прошлост у коју су оне отпутовале.

Свака школа мачевања и сваки учитељ су имали и грешке, глупости, заблуде и будалаштине јер нико није савршен. И тога је било огромно! Почев од ненормално дугачких - непрактичних мачева или сувише лаганих па преопасних до мноштва радњи које су у правој борби неизводљиве или потпуно сумануте. Овде треба споменути и техничке радње које су имале смисла само за одређено време, околности и противнике а које су гледано из другог или данашњег времена потпуно нелогичне и неприхватљиве. Тако нпр. већи део техничких радњи немачке школе средњег века имају смисла само ако се примењују на противника који упражњава ту исту врсту техничких радњи - ако се на напад одговара контранападом; ако на напад противник не одговори контранападом већ парирањем уз одступање са полублоком или ескивирањем поменута техника највећим делом барата потпуно неупотребљивим радњама.

Ако на основу реконструкције направимо водену пумпу из римског периода а она у пракси не ради тада очито и наша реконструкција није добра или је сама пумпа била лоше замишљена, представљена или је служила не за воду већ уље или вино. То значи да истраживач технике мачевања коју је реконструисао мора ову и сам научити и почети упражњавати како би „изнутра“ уочио да ли је она функционална и употребљива тј. да ли су људи тог периода стварно могли мачевати на тај начин.

Но, овде смо уједно стигли и до највећег и кључног проблема у реконструисању техника мачевања прошлости. Главно знање у мачевању не налази се у формама покрета - ономе што се види у књигама, већ у техници њиховог савладавања, увежбавања и примене. Дакле, тајна није радња сама него педагогија, не рад са оружјем већ рад са човеком.

То је управо онај део који увек недостаје и који су учитељи мачевања прошлости намерно избегавали да ставе у своје књиге јер је представљало тајну њиховог заната. Овај део

можемо наћи делом у војним приручницима јер су они били оперативни материјал за непосредну обуку војника.

Међутим, већ у периоду пре 18. века има мало оваквих војних приручника тако да техника учења и примене, као кључ за отварање браве одређене технике мачевања, остаје углавном скривена а посао на њеном проналажењу је сличан послу израде дупликата кључа на основу браве - компликован, пипав, неизванан и пре свега мајсторски.

Осврт на једну могућу реконструкцију (техника мачевања сабљом у Србији у 16. веку)

Како реконструисати позоришни комад који се играо и нестао у времену? Два су начина. Први је окупити глумце и редитеља и тако комад репризирати. Други је наћи књигу режије комада и на основу њених инструкција комад приближно обновити. Слично је и са мачевањем док имамо живе глумце или документе.

Да би смо стигли до технике мачевања сабљом у Србији 16. века треба да пођемо од оног што је нама најближе. Разлог је једноставан - без разумевања оног што је сад и јуче не можемо разумети ни оно што је прекјуче. Овакво кретање нам даје нит и елементе слике мачевања сабљом кроз све епохе а која је неопходна да би се могло разумети и видети специфично у борењу сабљом једне одређене епохе. Другим речима наше откривање прошлости треба да буде спуштање низ степенице времена а не скок у његов понор.

Први нама најближи извор је *„Коњичко стројево правило“* издато 1946. године од стране Инспекције коњице Југословенске армије. Ту се лепо виде радње сабљом на тлу и радње на коњу, као и вежбе и поступци на помагалима за сечу и бод а који су везани за борбену праксу људи коју су сабљу практично употребљавали током Другог светског рата.

Ако се враћамо даље долазимо до *„Упута за борење сабљом и рапиром“* који је издат 1940. године од стране Министарства војске и морнарице а које је везано за практичне активности борбене употребе бојеве сабље пре Другог светског рата. Ову књигу су писала лица која су користила сабљу практично у бојевим дејствима. Ако се враћамо још даље долазимо до *„Борења сабљом и рапиром“* из 1938. године коју је издала управа Војне академије. И овде је реч о о практичном уџбенику. Затим имамо *„Подседник за резервне коњичке офицере“* из 1937. године, па *„Наставни план и програм за коњицу“* из 1936. године. Такође, ту је и *„Борење сабљом у сликама; ставови, мулинет и одбрана“*, издато за обуку у мачевању на Војној академији у Београду 1930. године.

Из свих ових уџбеника и приручника могуће је јасно и лако реконструисати и у пракси вежбати не само опште црте технике бојеве употребе праве сабље већ и специфичности српске школе мачевања сабљом у периоду између два рата и после Другог светског рата.

Идемо даље. Имамо *„Коњичка егзерцирна правила“* издата 1911. године од стране Министарства војног у коме су приказане вежбе сечења сабљом белега, радње на коњским луткама и начела борбе сабљом на тлу. Затим имамо *„Скраћени рок службе у кадру и спрема коњице за рат“*, издато 1908. године са радњама бојевом сабљом у нападу и одбрани за сечу и бод.

Ако идемо даље у прошлост имамо *„Упутство за борење ножем“* од Шарла Дусеа издато 1898. године где су приказани ставови и радње при борби сабљом и бајонетом. Из ове литературе свако ко је иоле стручан у пракси мачевања правим оружјем може без икаквих проблема и теоријски и практично реконструисати како су изгледали стилови мачевања у Србији бојевом сабљом у периоду Првог светског рата.

Идемо још даље. „Коњичко оружје, спрема и начин употребе“, издато 1876. године, па „Правила коњаничке службе“ из 1867. године, па „Правила коњаничке службе“ из 1849. године. Кад смо стигли до ове тачке докумената у нас више НЕМА.

Можда ће их бити али ми смо остали без ове врсте конкретних извора. Зато се сада обраћамо другом извору - историји. Она каже да је у периоду I и II српског устанка српска војска слала своје официре или примала инструкторе из Русије и Француске. Ово је сасвим довољно јер нам то указује да су Срби у том периоду користили руску и француску школу мачевања сабљом. Како је она изгледала? Ко то жели да открије треба да се запути у архив града Петрограда. Тамо се налази у оделу „Петроградска константиновска војна академија“ низ докумената, грађе и књига од којих је једна „Руковање сабљом за јункере“ а који је издала руска Царска војна академија. Ко не жели да истражује по архивима већ хоће знање из прве руке, може и то. Нек се упути Козацима (штавише они су у Србију и Републику Српску долазили претходних десетак година више пута и ко је био довитљив то је могао паметно искористити). Они генерацијама у назад користе бојеву сабљу у борби на тлу и на коњу јер руска школа мачевања бојевом сабљом је стара бар 5 векова и при томе се није битно мењала.

Кад је реч о француској школи мачевања сабљом иста је ситуација. Да ли је довољно споменути да је прва Академија за мачевање у Француској отворена још 1570. године и да су након ње отворене још две Академије и да све имају мноштво потпуно сачуваних приручника са практичним тренажним правилима за војнике и официре периода који истражујемо.

Но, кад је реч о француској употреби сабље у периоду око 1800. године није потребно ићи чак у Француску. Довољно је отићи до Дубровника. Архив Дубровачке републике, која је још од ренесансе била један од центара европске културе, је веома богат разноврсном грађом. Тамо треба да се налази и један омањи жути приручник за обуку гардијске коњице и руковање кратком сабљом који је заостао тамо из периода Наполеонове окупације Дубровника. Управо се та кратка сабља код Срба у војсци користила као „тесак гренадира и артиљерије М 1841“ и додељивала питомцима Војне академије.

Овде треба додати и податак да су Срби у време пред Први српски устанак били обучавани и од стране Аустријанаца у употреби бојеве сабље тако да се и у документима аустријског двора и њихових војних школа може наћи пуно приручника помоћу којих се може реконструисати и теоријски и практично техника мачевања сабљом. У том смислу препоручујем заинтересованима да оду до Бечког државног архива и потраже књигу „Егзерцир за коњицу и официре“ или до архива града Загреба у коме се међу документима Земунске аустријске регименте налазио и један „Правилник о обуци регрута сабљом“. Дакле, у Србији 18. века постоји мешавина руске, аустријске и француске школе мачевања сабљом. Ко хоће више овоме мораће сам да се потруди, уложи време, новац и истраживачку енергију.

Но, за нашом темом нам ваља ићи дубље у прошлост. Тај пут нас води Турцима. Од пада Србије под власт Турака мач нестаје и користе се на тлу Србије током свих 5 каснијих векова само сабље и јатагани. Дакле, ако откријемо како је изгледала турска техника борбе сабљом знаћемо и како су Срби користили сабљу у 16. веку (мада су је врло мало користили и то најчешће као хајдуци).

Како то сазнати? Отоманска империја још од самог уласка у Константинопол и оснивања Цариграда отворила је архив за који се сматра да је један од највећих и најбогатијих на свету. Неизмерна количина рукописа и веома детаљних приручника за обуку турске војне машинерије: пешадинаца, јањичара, коњаника, тобџија, официра... за период од средњег века па све до данас није никад претрпела ни ратна разарања ни пожаре. Све је сачувано и то веома добром стању. Тамо су упутства из којих се лако може реконструисати и теоријски и практично како су Турци користили сабљу током целог времена боравка на тлу Србије.

Ко хоће из прве руке то да сазна (а то препоручујем као најједноставније) а не из турских архива и на турском језику довољно је да отпутује до Босне и потражи било који од дервишких редова, а има их неколико. Они већ стотинама година древну технику мачевања сабљом непромењено уче преносећи је са колена на колена.

Проблеми

Но, што се дубље спуштамо у прошлост (невезано за сабљу) то је докумената мање. Проблеми настају већ у периоду ренесансе када има мноштво књига о мачевању али оне нису више војни приручници који јасно и практично показују технику борбе. То су књиге сликовнице појединих учитеља мачевања које уз доста разноврсног текста показују неке фазе радњи. Ситуација је још гора у средњем веку и за доба Рима и Грчке. У том смислу, што се више враћамо у прошлост истраживачки рад се све више претвара у детективски а истине о техникама борбе које су у почетку биле јасне постају све замагљеније и вишезначније. Но предмет - техника мачевања прошлих епоха, и даље остаје спознатљив, само теже и уже.

Тако ако је реч о ренесансним књигама оне углавном личе на недоречене слагалице.

Потребно је велико искуство и познавање општег ДУХА употребе нпр. рапира, једноручног или дворучног мача да би се приказане секвенце борбе разумеле, а опет и супротно - потребно је из мноштва насликаних слика секвенци борбе знати наћи и издвојити општи ДУХ употребе одређене врсте мача у борби.

Скептичари ће овде рећи да из овог разлога свако може да види технику мачевања како хоће и да зато истине о реконструкцији нема. Али скептичар заборавља да су делови, делови целине и да се зато у тим деловима (сегментима) налази целина исто онолико колико се у целини налазе делови - данас археолози и зоолози само из једне или две кости могу реконструисати цео скелет.

Делови говоре, дакле, не само о целини већ и о својим везама са деловима који недостају и њиховој неопходној форми како би целина функционисала. Из тог разлога само оно тумачење и виђење које даје целину која функционише тако да пронађени делови буду и сами њени функционални делови је добро - истинито тумачење. Зато је практична провера функционисања оног реконструисаног темељни захтев за сваку завршену реконструкцију.

У процесу реконструкције техника мачевања овог периода постоји још један веома моћан алат а то је логика. Тако нпр. како се хвата рапир са италијанском пречагом по скептичарима наводно не можемо знати никад јер то не можемо непосредно видети пошто су људи те епохе поумирали. Но, овај приземни емпиричар и сензуалиста за кога је као за мачку или куче сазнатљиво једино оно што може непосредно да ођуши, види, чује или додирне, не само да заборавља да човек спознаје и апстракцијом (нпр. математички прорачун) и закључивањем већ и да људи и данас имају 5 прстију и једну шаку и да не постоји бескрајан број могућности хватања дршке већ неколицина од којих су неки суманути а неки вероватнији а у пракси се међу њима неки показују као бољи од других а обзиром да су људи и некада имали осећај за најбоље долазимо до начина како су је морали држати сви људи од памети.

Сличних истина до којих се долази на логички начин има сијасет: о функцији и техници употреби конзолете код шпанског рапира, о ударцима мачем који морају бити или прости или кружни и полукружни (јер четврто не постоји), о одбранама које покривају леву, десну, горњу и доњу страну тела (јер пета не постоји), о одбранама које се изводе или оружјем или измицањем или штитом (јер четврто не постоји), о томе да се глава може бранити са неколицином покрета руком и оружјем (јер таквих само и има неколицина обзиром на анатомију раменог појаса) о употреби мача или за бод или за сечење или оба (јер четврто не постоји), ако су мачеви раног средњег века ковани без врха то је био очити знак да се нису користили за бод из чега јасно следи да су мачеваоци тог времена упражњавали варварско мачевање засновано на измахивању и удару.

Свако, дакле, ко се упустио дубље у истраживање историје мачевања, уколико користи здрав разум и верује да су га и људи тог времена имали, има низ начина на које ће чак и штура грађа проговорити и помоћи у реконструкцији техника.

С друге стране материјала на ову тему данас је све више. Откривају се и групишу документа која су била заборављена или у приватним библиотекама затурена. Истраживачи мачевања 18. или 19. века поседовали су смешну количину докумената у односу на данас а како

оруђа и технике истраживања напредују тако и упознавање прошлости постаје све дубље и потпуније.

На први поглед - још већи проблеми

Ако се враћамо још дубље у прошлост - Рим и Грчку улазимо у још дубљи мрак. Но то не значи да о техникама мачевања тог периода не можемо знати ништа и да не знамо ништа. Оно јуче није само покидано од оног прекјуче. Они су и повезани - постоји континуитет историјских дешавања. Садашње говори не само о сада већ и о јуче као и о сутра. Времена се преплићу и мешају јер последице израстајући из својих узрока њихова су деца. Људи раног средњег века су учили мачевање од људи који су наследници тековина Римског царства. То је била култура са огромном интерцијом и што се као утицај ширило још вековима касније после његовог пада. Извор вештине раносредњевијековног мачевања нису били само ратници Источног римског царства, које је имало исти систем употребе мача као и Западно, већ и гладијатори који су се након пада Западног римског царства као слободни расули свуда и ширили своју вештину.

Дакле, како су изгледале технике мачевања Рима не види се само из техника мачевања раног средњег века већ и низа других елемената као што су византијски извори, заштитна опрема, дужина и маса мача, његов облик, дршка... Види се такође веома детаљно на основу сачуваних рељефа на мноштву грађевина, споменика и саркофага. Овде треба само споменути чувени Трајанов стуб са приказом хиљада фигура римских легионара како се боре са варварима у најразличитијим позама, најразличитијим захватима и опремом.

На основу сачуваних зидних слика гладијаторских битки откривено је да су парирали мачевима кад нису користили штитове и то парирали са 6 природних покрета руком који штите главу од удара и бода одозго, врат и груди са леве и десне стране и стомак и бокове са леве и десне стране. На основу тога што се на истим тим сликама види да штитом парирају ударац на десну страну тела јасно је да су онда морали узвраћати противнику са супротне стране тела тј. да су користили окрете.

Такође, на основу тога што на местима великих битака постоје масовно скелети са карактеристичном повредом на кључној кости од вертикалног бода и косог удара јасно је да су Римљани у употреби гладијуса преферирали ударце 3 и 4 тј. по врату и бод одозго преко штита или одоздо кад је штит био подигнут (повреде германских ратника у пределу карлице). Из разлога што је саставни део опреме био штит јасно је било да је мачевалачки корак МОРАО бити искорачни а не бочни као у 18. веку.

На основу тога што је накрсница гладијуса мала и не може да штити шаку јасно је да мета у борби није била рука већ тело али и да у парирању оштрицом удараца по глави одбране су пропусне (врхом мача на доле) а код парирања удараца по врату и грудима нису пропусне (као код мачева са накрсном где је то управо циљ) већ ударне не само како не би противникова оштрица склизнула низ сечиво на шаку већ и да би се у узврату одмах и лако могло одговорити бодом одозго.

Кад је реч о овим типовима карактеристичног парирања може се рећи и још више. Овакво парирање је било обавезно код типова гладијуса са равном оштрицом (гладијус „помпеја“) док је код гладијуса „хиспаниенсис“ то било ствар избора јер је геометрија сечива овог другог мача које има улегнуће између врха и рукохвата спречавало проклизавање противникове оштрице преко на шаку онога ко држи мач. Ово нам, дакле, говори и да су Римљани раног Рима имали слободнију технику мачевања са већим избором покрета него каснији.

На основу тога какав су имали рамени и грудни део оклопа види се и који су покрети мачем били немогући а који потенцирани... Осим наведеног сачувано је и доста описа борби гладијатора као и елемената обуке римских војника а сачувано је доста стратегијских расправа о тактици борбе овом или оном опремом против овако или онако наоружаних Келта, Гала,

Германа... а из чега се види не само начин њиховог ратовања већ и начин употребе копаља, штитова, мачева...

Такође, ако се вратимо још даље у прошлост извори су нам не само ретки очувани текстови (али врло индикативни и богати материјалом) Илијаде и Одисеје већ и мноштво грчких ваза које су права ризница реалних слика борбе. Ту су и археолошки налази. На основу тога што су Крићани имали мачеве који су танки и од бронзе јасно је да их нису могли користити за удар (сечење) јер су се ломили већ само за бод а јер нису користили оклопе и штитове јасно је да кад су за противнике почели имати Микенце који користе штит да су морали употребљавати истовремено два мача не само због лома оног који би наишао на штит већ и због тога што су при нападу са два бодућа мача истовремено могли противника убости и изнад и испод штита. На основу тога што својим бронзаним рапирима нису секли јасно је и да су избегавали да парирају оружјем јер сваки контакт мачева је представљао ризик за њихов лом из чега следи да им је основна техника одбране у мачевању била ескиважа и измицање. Доказ: имали су развијене пикадирске игре са биковима које су се састојале измицањима доведеним до уметности... и веома развијене акробатске игре које су захтевале изузетну умешност и окретност тела у свим правцима. Да је то био и стил борбе говори чињеница да нису користили оклопе јер да то јесу не би могли бити ни окретни ни брзи.

Дакле, до техника мачевања у овом случају се долази мултидисциплинарним приступом свим историјским изворима који указује на преплитања елемената који дају недостајућа слова укрштенице. С друге стране, парадоксално, реконструкција технике мачевања удаљенијих периода има и своје олакшавајуће околности. Наиме, док је мачевање 17. и 18. века технички сложено и компликовано мачевање старог века је значајно технички једноставније па је сходно томе и његову реконструкцију лакше вршити. Наравно низ специфичних елемената мачевања овог и других давних времена вероватно ће остати тајна за оног ко покушава да се бави хиперпрецизном реконструкцијом но оно опште и дух тог мачевања је ту. Оно је овакво а није онакво. Слика није хиперреалистичко уље већ лепршави акварел.

Шта с реконструисаним?

Има школа мачевања широм Европе које себи постављају за једини задатак АУТЕНТИЧНУ реконструкцију тачно одређеног стила мачевања одређене епохе или одређене школе. Ту је реч о тзв. историјском мачевању. Овде је циљ од аутентичне грађе репродуковати још једном аутентичну грађевину.

Мотиви за овакву накану су веома разноврсни. То је немогуће у оној мери и у облику каквим се такве школе и мачеваоци представљају као чувари аутентичности. Онолико колико је немогуће спознати и знати аутентичну садашњост толико је још мање то могуће са прошлошћу.

Као што је немогуће да се прошлост као идентична понови (врати) немогуће је поновити историјску аутентичност неке школе мачевања из прошлости. „Ако скувате рибе из акваријума, добићете рибљу чорбу. Рибе из чорбе не можете да вратите у акваријум. То је историја (Зоран Ђинђић).

Мачевати, дакле, аутентично по Мајеровој, Фабрисовој, Агрипиној... школи је немогуће јер нико стварно не зна нити ће икада сазнати како су аутентично изгледале те школе. То се може само приближно и хипотетички. Знати како је један учитељ мачевања у неком средњовековном градићу пре 700 година померао своје сечиво из једне позиције у другу... и које је методе користио да у томе учи и увежбава своје ученике је чиста наивност, шарлатанство и констусање симулакрума.

И најбоља књига неког учитеља из прошлости може дати само назнаке, мртве фрагменте и скромне детаље његове живе школе отворене за бескрајна тумачења. Нема више Мајера, Фабриса, Агрипе... како би у пракси кроз године рада исправљали и дељали стотине покрета ученика неби ли им пренели аутентичност своје креативне замисли.

И као што садашњост испреплетана тумачењима, заблудама, лажима, фалсификатима и манипулацијама нужно будућим истраживачима прошлости у историјским документима оставља тумачења, заблуде, лажи и фалсификате тако и „историјску истину“ доказују друге манипулације, лажи и фалсификати данашњих историчара који их тумаче субјективно интерпретирају, домишљају и деформишу у складу са заблудама или потребама и интересима идеологија времена коме припадају. Из овог разлога су љубитељи историјског мачевања и доспели данас у смешну ситуацију да има на хиљаде полемика и стотине школа од којих свака има своју верзију Мароцине, Агрипине, Мајерове... аутентичне школе и надмено полаже ексклузивно право на оригинал.

Историјско мачевање, јер барата фикцијама а не истинама о мачевалачким школама прошлости, не може, дакле, бити више од квазинауке - пролазна саласност једне групе људи око неких ствари из прошлости, произвољно тумачење ретких факата и кретање између наслућивања и хипотеза. Мачеваоци „историчари“, стога - ма колико озбиљних лица мачевали изгледају смешно јер не мачују као Мароцо, Агрипа, Мајер... већ увек као Псеудомароцо, Псеудоагрипа, Псеудомајер... и не баве се историјским већ псеудоисторијским мачевањем. С тим у вези подсећам да: „Свако историјско истраживање пати од неке амнезије“ (Блох); да „Историјске чињенице су шкољке из којих је време извукло бисер. Упркос најобилнијој грађи ми нисмо кадри да рестаурирамо њихову живу срж, већ само суву и мртву љуштуру, остављајући изван сазнања и осећања све што се стварно збивало под енигматским шифрама прошлости, па ма то имало најсуровије облике патњи, искушења у смрти, а што чини, заправо, једини релевантан садржај историје, која никад неће бити написана“ (Пекић); да „Историја је само криминална прича, снабдевена, да би се прерушила у науку, бројним фуснотама и ибидумима“ (Пекић); да „Каже се да ће сви који чују двоје људи како описују исти саобраћајни удес изгубити сваку веру у историју као науку“ (историчар Џефри Бароклоу); да „Историја коју читамо, строго говорећи, уопште није заснована на чињеницама већ је збир прихваћених процена од стране одређене људи са неким заједничким интересом“ (историчар Расел Милер); да „Историја је гомила лажи о догађајима који се никад нису догодили, а о којима говоре људи који никад нису били присутни на лицу места“ (Џорџ Сантајана); да „Једино што историји дугујемо је да је поново пишемо“ (Оскар Вајлд); да „Историја би била брилијантна ствар, само кад би била истинита“ (Толстој); кад „Историја нас учи само да се из историје не може научити ништа“ (Хегел); да „Уместо да буде заиста учитељица живота, историја је у многим „студијама“ назадних и кратковидих писаца постајала слушкиња њихових класних, верских и "националних" интереса и убеђења, средство за борбу у рукама фанатика и опскураната „историјских истина“ подешавана према њиховим жељама и потребама.“ (Иво Андрић); да „Шта је историја, после свега? Историја су чињенице које на крају постале лажи а легенде су лажи које на крају постају историја.“ (Жан Кокто); да „Некада су историчари несвесно лагали. Онда су постали професионалци и то чине свесно.“ (Габријел Лауб); да „Суштинска тема историје није оно што се догодило већ оно што људи мисле или говоре о томе“ (Голда Меир); да „Историја се мора стално писати изнова не зато штосу се промениле чињенице него гледишта историчара“ и „Из историјских дела се сазнаје више о историчарима него о историји.“ (Томас Ман)...

Но, има и истраживача и школа којима није циљ аутентична репродукција (како је нпр. аутентично мачевао Камило Агрипа) већ бављење духом, принципима елементима који су као слични и вероватни постојали у разним школама и од њих креирати оригиналан стил који ће се користити у пракси властитог мачевања. Дакле, од пронађене грађе вероватне прошлости сазидати нову грађевину. Гесло првих је, дакле, апологетско „*Magister dixit*“ (учитељ је рекао). Гесло других који немају претензија на „историјску аутентичност“ и репродуковање (копију) већ им је циљ слободна и креативна примена општих принципа бојевог мачевања, је: *Noli iurare in verbo magistri* – не треба се закљичати на речи учитељево.

Има, међутим, и оних који не доспевају не само до аутентичности већ ни до вероватног и креативности. Такви, јер нису верзирани за стручан, стрпљив, деценијски истраживачки и практичан рад, једноставно кажу: „несазнатљиво“ или „истина је оно како ствар свако сам види

и изабере а не оно што јесте" јер „прошлост није оно што је било већ оно како ми видимо да је било", купе једну или две украсне или парадне сабље, приуче се годину-две у техници савременог спортског електричног мачевања, томе додају још и радње јапанском дворучном сабљом и тако направе оригинално мачевање које се у речницима још зове и папазијанија - куче са крокодилским ногама и зечјим ушима.

Откуд застрањење?

Када би смо се држали тезе скептицизма (да не можемо спознати прошлост мачевања јер је оно нестало и ми можемо зато само лично нагађати о томе како је оно било и изгледало) дошли би смо не само до става да су историја и археологија као науке непотребне и бесмислене већ и до њему рођачких праваца у разумевању света као што су: индивидуализам (нарцистичка затвореност и егоцентричност), субјективизам (истина је оно што сваки појединац види сам и лично а не оно што објективно или интересубјективно јесте - нпр. истина је да ствари постоје дупло када их пијанац види дупло, дакле бркање привида и стварности при чему је увек оно што је од индивидуе, јер је она „мера свих ствари" - истина), релативизам (оно што је за једног овако за другог је онако, дакле да је сваки човек за себе бог истине и критеријум шта јесте и шта није и да не постоји права истина већ само моја истина и различите истине) и солипсцизам (све што видим око себе само је моје тумачење - производ мојих мисли и те моје мисли су једина стварност која и не постоји ван моје главе.

Слично кад човек заспи па у сновима ствара светове и догађаје а кад се пробуди не види јаву већ и даље разуме свет око себе једино као наставак свог претходног сновиђења). Ако би смо се до краја држали оваквих персоналистичких концепата да је због слободе различитости тумачења прошлост у суштини несазнатљива истог се гледишта можемо држати и везано за садашњост. И догађаје данас свако може видети и тумачити на свој начин, као и виђење будућности.

Дакле - све постаје неспознатљиво у тој анархији субјективизма и индивидуализма. Од тог тренутка више нема ни језика, ни комуникације (јер они претпостављају говор који није само мој говор већ наш говор), ни писма, друштва ни културе ни технике... јер сви они претпостављају интересубјективност тј. заједништво индивидуа па и садржаје који претпостављају да човек није јединка свет само за себе.

Наравно, нема истраживача који није и субјективан - који не види оно што се истражује и из свог угла, али он никад не открива и истину о ономе што истражује ако остане само на том свом једином и у себе аутистично затвореном углу без уздизања (трансцендирања) до угла осталих - интересубјективног, и ствари саме ван свих посматрача - објективног.

Од десет сликара који седе пред једним истим пејзажем свих десет ће насликати нешто различито и то је слобода, богатство и плурализам живота. Но, иза свих десет пејзажа, ако су сликари били врсни, видљиво ће се налазити оно једно и за све исто - стварни пејзаж изван њих који је био мотив за њихово сликање. И без обзира да ли су сликари сликали фигурално тај пејзаж или своје осећаје тог пејзажа, или своје мисли о њему, или свој визуелни доживљај њега... тај пејзаж је ту и појављује се на платну иначе је сликар изгубио оно што слика.

У трагању за правом реконструкцијом догађаја прошлости и садашњости, дакле, сваки истраживач треба да зна да предмет истраживања није увек онакав каквим га он види или га жели видети већ и онакав каквим га он не види а често и не жели видети. У том смислу постмодерни индивидуалистички методи истраживања било чега не доносе и не могу донети плодоносан резултат већ остављају за собом само пустош произвољности и анархије као што ову пустош, празнину и деградацију у духовном, душевном, вредносном, естецком, етичком, политичком... смислу је у 20. веку иза себе оставило и постмодернизам.

*

До чега ће и колико далеко доспети једна реконструкција зависи, дакле, од мноштва фактора. Зависи од количине и врсте грађе коју поседује истраживач, од тога колико је он практично искусан, колика су његова претходна знања, каква је његова проницљивост, упорност, свестраност и способност да од грађе коју има извуче не само оно што она очито говори већ и оно што она скрива. Зависи од тога колико је удаљено оно што треба да се истражи али и тога колико је оно само по себи једноставно или сложено, захтевно и тешко појмљиво.

Зависи од делова области која се покушава истражити јер често једна иста ствар је у нечему непрозирна а у другоме јасно видљива. Зависи и од креативних способности истраживача да надомести на адекватан начин празнине које је време створило и тако као рестауратор споји оно што је преостало у целину...

Резултат реконструкцијског посла, као и сваког другог, је дакле, увек неизvestан и везан са низом објективних и субјективних елемената. Но, оно што је увек сигурно то је да свака тема која се истражује ма колико била ћутљива или причљива увек ће давати некад више а некад мање, више нечега него другог или трећег, али никад све (аутентичност) нити ништа (незнање).

проф. Александар Станковић,
учитељ мачевања
Школе мачевања „Свети Ђорђе“
Београд, 2008
www.macevanje.org

